

Zaman Gazetesi

14 Ocak 2014

Herkül Millas

Eskiden “Batı’da” bulunduğumda Türkiye’yi anlatmak hiç kolay olmuyordu. On yıl kadar önceleri, “Türkiye farklı bir ülke, sizin sınıflandırma kalıplarınıza uymaz” tezini savunuyordum.

Örneğin, sağ-sol, muhafazakâr-liberal kategorilerine dayanırsanız işin içinden çıkamazsınız diyordum. Kendine Türk solu ve sosyal demokrat diyenler özgürlükler konusunda, örneğin giyim kuşam ve özellikle türban konusunda, Avrupa’nın sağına hatta aşırı sağına tekabül edebilir; AB’ye ve genel olarak dünyaya Avrupalı sağcılar gibi kuşku ile bakarlar, güvensiz olup etrafta hep düşman görürler, askerî vesayeti “İslam tehlikesine” karşı kalkan sayarlar, Kıbrıs sorununun çözülmüş olduğuna inanırlar, Kürt sorununu askerî bir mesele sayarlar, derdim. Ve bu anlayışın karşısında olan ve kendine Müslüman ve muhafazakâr diyen güçlere bakın derdim: askeri vesayeti istemiyorlar, demokrasiyi ve AB ilkelerini savunuyorlar ve onlardan medet umuyorlar, en temel sosyal meseleleri uzlaşma ile halletmeye çalışıyorlar, Batı’ya karşı paranoya kuşkuları taşıyorlar, kendilerine güveniyorlar, temel özgürlükleri ve insan haklarını savunuyorlar.

Bir sınıflandırma yapacaksanız şunu yapın derdim: Bir tarafa tutucu olmayan güçleri koyun, ama kendilerine yakıştırdıkları isme göre yapmayın bunu, dünyayı algılama biçimine göre yapın; karşı tarafa da tutucu güçleri. O zaman iki büyük blok görürsünüz: Türkiye’yi değiştirmek isteyen, uzlaşmacı, daha liberal, daha özgürlükçü, AB’ye uyumlu kılmak isteyenler; ve karşılarında değişikliği istemeyen tutucu, eskinin sürmesini isteyen güçleri. Birinci grupta

kendilerine dindar diyen bir büyük grupla, kendilerine Batıcı/liberal diyen küçük bir grup görürsünüz. Karşılarında kendilerine laik/sol/Kemalist diyen başkalarını.

Sonra dengeler değişti, benim de savunduğum siyasi güçler iktidara geldi ve Türkiye bambaşka oldu. Normal oldu diyebiliriz. Türkiye artık daha demokratik, AB müktesebatına yaklaşan, kendini güvenli hissedenen bir ülke oldu. Darbe edebiyatı gözden düştü, “vesayet” savunulamaz oldu, ekonomi alanında şaşkınlığa neden olan olumlu gelişmeler yaşandı, Kürt sorunu, Kıbrıs çözümü, AB’ye uyum sağlama alanlarında cesur adımlar atıldı.

Ama bir süre sonra rahatsızlıklar yaşanmaya da başlandı. Ve ilk sorular: Yüzde 10’luk seçim barajı acaba neden değişmedi, okullarda zorunlu din dersi ısrarı neden, darbecilere karşı olan davalarda tartışmalı kanıtlara neden gerek duyuldu, yöneticiler neden “hakarete uğradım” davaları açmaya başladı, yönetim sanata ve özel hayata müdahale ediyor izlenimini neden verir, nasıl olur da komşularla sırf sorun yaşanır, AB ilkeleri acaba neden artık çekici sayılmaz oldu, neden beğendiğim köşe yazarları artık yerlerinde değil? Ve sonra birden krize girildi: bir yanda yöneticilere kadar uzanan yolsuzluk iddiaları ve aynı anda (zamanlama çok manidar!) dış mihraklar, yabancı lobiler ve içteki maşaları olan hainler Türkiye’ye saldırdı söylemi, iç savaş, kurtuluş savaşı, derin devletin yerini alan paralel devlet iddiaları, binlerce memurun yer değiştirmesi. Yargı bile paralel devletin bir parçası gibi; acaba dış düşmanların emrinde mi? Her alanda güvensizlik: komplolar, kumpaslar deniliyor. Bu durumun sorumlusu da meçhul! Eşi görülmemiş bir fırtına. Bu klasik bir güven krizidir; toplumu parçalayan en tehlikeli krizlerden.

Şimdi Türkiye’yi nasıl anlatmalı, hangi sınıflandırmalarla özetlemeli? Düne kadar var olan iki büyük blok kalmadı, bunları ayıran kalın çizgiler, örneğin AB karşıtları ve yandaşları kim belli değil. Darbecilere karşı hukuk mu çalıştırıldı, kumpas mı kuruldu, açık değil. Yasaları çiğneyenler suç mu işledi yoksa düşmanlarla işbirliği içinde vatana ihanet mi etti, bu konuda imalar pek çok. Şimdi üç blok oluşmuş gibi: hükümet edenler, onlara muhalif olanlar ve dış mihraklar (ile yurtiçindeki uzantıları, iç düşmanlar!) Tek bir konuda herkes anlaşılıyor: hukuk ve adalet diye bir şey kalmamış. Yönetenler paralel devletin hukukundan söz ediyor, muhalefet zaten eskiden beri hukuk ihlalleri var diyordu, dış mihraklar da (AB ve “yandaşları” örneğin) sürekli hukuktan ayrılıyorsunuz deyip duruyor.

Hukuka güvenmemek demek, toplum içinde çıkacak bir anlaşmazlıkta hakem yoktur demektir. Hakemsiz bir futbol maçı düşünün; oyun artık öyle kuralsız oynanıyor. Veya güçlü olanın, beğenmediği hakemi istediği an sahadan çekip yerine kendi hakemini sürdüğünü düşünün... Böyle bir durum kötü bir hakemin zararından kat kat kötüdür. Hukuk boşluğu, iktidar boşluğu gibidir. Kaosun ilk adımıdır.

Bir güzel rüyadan sonra uyanır gibi birden “artık görmeyeceğim” dediğim bir toplumda buldum kendimi. Biliyorum, gerçekçi olmak gerekirse, Türkiye’nin özel geçmişinden ve mirasından dolayı hukuk hep kusurlu çalışmıştır; ama bu kez yaşananlar geçmiş de aşmıştır. Tutunacak yılan bile kalmamış gibi. Çıkış yolu önerenlerini dinliyorum: kimileri körü körüne biat diyor, kimileri başa gelen çekilir, kimileri yalnız görmek istediklerine bakıyor, kimileri çok güzel ve doğru ama nasıl olsa hiç uygulanmayacak hukuk ilkelerini sıralıyorlar. Benim önerim şöyle:

Sular şöyle veya böyle durulana kadar en azından şunu yapmayalım. Kavga yurtiçinde vatandaşlar arasındadır; “düşman saldırısı” gibi algılanmasın. (Şu an ellerini ovuşturan dış mihraklar vardır ama o ayrı bir meseledir.) Dış mihraklar komplosu veya uluslararası kumpas algısı çatışmayı “savaş” alanına kaydırır. Olay “iç düşmanla” savaş olarak görülürse, kaçınılmaz olarak düşmanla savaş mantığı da uygulanır: artık olay ölüm-kalım mücadelesine dönüşür, topyekûn seferberlik ve örfi idare hissiyatı egemen olur, hak ve özgürlükler rafa kaldırılır veya en azından ikincil sayılır, suçlulara karşı değil “vatan hainlerine” karşı mücadele edilir, durumu düzeltmeye veya uzlaşmaya çalışılmaz düşmanı “yok etmeye” çalışılır. Ve en kötüsü, “dış mihraklar” gerçek değil de bir algıysa, (beğenilmeyen) vatandaşlar düşman ilan edilir; ve o zaman bütün çözüm umutları yok olur. Şu an en azından savaş algısı körüklenmesin, son köprüler ve gemiler yakılmasın...